

НАПРЯМ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

ДОСВІД РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У ПРАКТИЦІ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ (ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Воровка М. І.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і педагогічної майстерності
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна*

Вперше на державному рівні організація культурно-освітньої діяльності як засобу поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі в суспільстві знайшла відображення у Національному плані дій на 1997–2000 роки [6]. Він, зокрема, містив просвітницькі заходи з питань становища жінок та подолання стереотипних уявлень про роль жінок та чоловіків у суспільстві з залученням ЗМІ та культурно-освітніх установ.

Наступні кроки були зроблені з прийняттям Національного плану дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки [7]. Серед пропонованих програмою заходів – підтримка жінок у науковій діяльності, включення до навчальних програм теми з питань запобігання насильству та торгівлі людьми, а також – вивчення та поширення в вищих навчальних закладах досвіду Київського національного університету імені Тараса Шевченка щодо підготовки і впровадження курсу лекцій про рівні права та можливості жінок і чоловіків (гендерні питання). І, разом з тим, передбачалося проведення культурно-просвітницької роботи («Дорога до храму»), спрямованої на духовний розвиток сім'ї, жінок, дітей та їх батьків, відродження та збереження народних традицій та обрядів. Включення до Плану дій завдань «духовного розвитку» означало не лише відхід від статті 35 Конституції України та статті 12 Пекінської Декларації, які передбачають право на свободу думки, совісті, релігії та переконань. Це означало, що на державному рівні на жінку, як і раніше, покладалася відповідальність за виховання та духовний розвиток дітей. А також, це означало спробу узгодити два різноспрямованих вектори суспільного розвитку – демократичного та традиціоналістського, опозиція між якими далі буде лише поглиблюватися.

У Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005 р.) вперше з'являються поняття «культура гендерної рівності» та «гендерна культура». Стаття 3 Закону визначає, що «державна

політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків спрямована на: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; застосування позитивних дій; запобігання та протидію насильству за ознакою статі, у тому числі всім проявам насильства стосовно жінок; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків; підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства; виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері; захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі». А стаття 21 Закону цілком присвячена забезпеченню рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у здобутті освіти та професійній підготовці, та проголошує: «Держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти.

Навчальні заклади забезпечують:

- рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів, позик студентам;
- підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка та спрямованих на формування ненасильницьких моделей поведінки, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, поваги до людської гідності та статевої недоторканості;
- виховання культури гендерної рівності, ненасильницької поведінки, взаємоповаги та рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків між жінками та чоловіками.

Центральний орган виконавчої влади з питань освіти і науки забезпечує проведення експертизи навчальних програм, підручників та навчальних посібників для навчальних закладів щодо відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

До навчальних програм вищих навчальних закладів, курсів перепідготовки кадрів включаються дисципліни, які вивчають питання забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі, та факультативне вивчення правових засад гендерної рівності на основі гармонізації національного і міжнародного законодавства» [3].

До завдань ухваленої у 2006 р. Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року [4] віднесена «підтримка громадських ініціатив, спрямованих на формування гендерної культури, подолання усталених стереотипів щодо ролі та місця жінок у суспільстві». Програма, серед іншого, зобов'язувала Міністерство науки і освіти провести експертизу навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів щодо їх відповідності принципам забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; включити до навчальних програм вищих навчальних закла-

дів, курсів підвищення кваліфікації і підготовки кадрів дисципліни з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; розробити для різних верств населення спеціальні просвітницькі програми з подолання гендерних стереотипів і формування гендерної культури. План заходів передбачав також проведення у закладах культури культурно-мистецьких акцій, читачьких на науково-практичних конференцій, спрямованих на піднесення ролі жінки та утвердження гендерної культури у суспільстві.

На виконання Програми у 2009 р. вийшов перший та єдиний нормативний документ, спеціально присвячений інтеграції гендерного підходу в освіту – Наказ Міністерства освіти і науки України «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту» [2]. Наказ містив План дій, який передбачав: проведення експертизи державних стандартів, навчальних програм шкіл різного рівня; аналіз кадрового складу Міністерства та відомств; дотримання принципу забезпечення гендерної рівності при призначенні, формуванні кадрового резерву державних службовців та їх просування по службі; проведення семінарів, тренінгів для керівного складу Міністерства освіти та відомств; впровадження курсів гендерної рівності у вищих навчальних закладах; розширення мережі та активізація діяльність освітніх та дослідницьких Гендерних центрів і лабораторій при вишах; проведення гендерного аналізу кадрового забезпечення ВНЗ за галузями знань; сприяння створенню у вищих навчальних закладах кафедр гендерної рівності тощо.

У Державній соціальній програмі забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 р. [5] положень щодо інтеграції гендерних підходів в освіту вже не було. Однак, затверджений у 2016 р. наказом МОН рекомендаційний перелік загальних компетенцій випускника вищої школи, розроблений відповідно до закладеної в основу Болонського процесу та міжнародного Проекту Європейської Комісії TUNING філософії щодо визначення вимог до фахівця, була внесена «здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми» [1].

Таким чином, формально, на нормативному рівні існують передумови для організації в умовах вищого навчального закладу педагогічної діяльності з розвитку гендерної культури студентів, відповідної цінностям демократичного суспільства.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2016 № 600. URL: <http://osvita.ua/doc/files/news/515/51506/Recom.doc>.
2. Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту: Наказ Міністерства освіти і науки України №839 від 10.09.2009. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839290-09/card2#Card 81](https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0839290-09/card2#Card%2081)
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV, ред. від 07.01.2018, підстава – 2229-VIII //

Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15_82

4. Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року: Постанова Кабінету Міністрів України №1934 від 27.12.2006 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1834-2006-%D0%BF83>

5. Про затвердження Державної соціальної програми забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року / Постанова Кабінету Міністрів України № 273 від 11.04.2018 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF>

6. Про затвердження Національного плану дій на 1997-2000 роки щодо поліпшення становища жінок і підвищення їх ролі у суспільстві: Постанова Кабінету Міністрів України №993 від 08.09.1997 р. // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/993-97-%D0%BF>

7. Про Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001–2005 роки: Постанова Кабінету Міністрів України № 479 від 06.05.2001 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479-2001-%D0%BF>

УТВЕРДЖЕННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ В УЧИТЕЛІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ У ПІСЛЯДИПЛОМНОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ ЗРОСТАННІ

Желєзнова Т. П.

*завідувач науково-методичної лабораторії основ здоров'я,
безпеки життєдіяльності та охорони праці*

*Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»,*

*здобувач кафедри професійної педагогіки та соціально-гуманітарних наук
Льотної академії Національного авіаційного університету*

м. Кропивницький, Україна

Діяльність закладів післядипломної освіти спрямована на розвиток і підтримку творчих особистостей, які усвідомлено самореалізуються в педагогічній професії.

Перепідготовка учителів основної школи на засадах компетентнісного підходу націлена, зокрема, на формування в педагогів нових актуальних